Original Article

Investigating the status of adherence to prayer of the students of Farabi campus of Tehran University in Qom, 2019

Mokhtari R[1], Afshar M[2*], Taghadosi M[2]

1- Faculty of Nursing and Midwifery, Arak University of Medical Sciences, Arak, I.R. Iran.
2- Trauma Nursing Research Center, Kashan University of Medical Sciences, Kashan, I.R. Iran.

Received: 2019/07/14 | Accepted: 2019/12/2

Abstract:

Background: Due to the effects of prayer on each person especially at a young age and students, this study aimed to investigating the status of adherence to prayer of the students of Farabi campus of Tehran University in Qom.

Materials and Methods: This descriptive cross-sectional study was conducted on 334 students of Farabi campus in Qom. The data gathering tool was a researcher-made, reliable and valid questionnaire in terms of effective factors in adhering students to prayer. Data were analyzed using descriptive statistics, analysis of variance and the t-test.

Results: According to the results of this study, 194 (58.1%) of the students prayed as always and most of the time. The factors influencing students 'adherence to prayer from the students' point of view, based on mean and standard deviation, were as follows: awareness of the rulings and the prayer philosophy 3.87± 0.92, the effect of prayer in the individual and social life 3.66±0.82, serious adherence to prayers 3.42±0.9, and attention to requiring and preparing for prayers 2.92±0.82.

Conclusion: Youth and students adherence to the prayers of the islamic country world is a serious issue and concern for authorities. It is hoped that the findings from this study and further studies will be effective for cultural planners of the country's universities, until with a deeper understanding policy making.

Keywords: Prayer, Adherence, Student, Effective factors

***Corresponding Author:**
Email: afshar_m_1343@yahoo.com
Tel: 0098 315 554 0021
Fax: 0098 315 554 6633

Conflict of Interests: ***No***

Feyz, Journal of Kashan University of Medical Sciences, Supplement, 2020; Vol. 23, No 7, Pages 796-802

Please cite this article as: Mokhtari R, Afshar M, Taghadosi M. Investigating the status of adherence to prayer of the students of Farabi campus of Tehran University in Qom, 2019. ***Feyz*** 2020; 23(7): 796-80.

[Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-11-12]

PDF created with pdfFactory Pro trial version pdffactory.com

بررسی وضعیت التزام به نماز دانشجویان پردیس فارابی دانشگاه تهران در قم، در سال 1397

راضیه مختاری [1]، محمّد افشار [2*]، محسن تقدسی [3]

خلاصه:

سابقه و هدف: با توجه به تأثیرات نماز بر هر شخص به‌خصوص در سنین جوانی و دانشجویی، هدف از این پژوهش بررسی وضعیت التزام به نماز دانشجویان پردیس فارابی دانشگاه تهران در قم به نماز بود.

مواد و روش‌ها: این مطالعه‌ی توصیفی- مقطعی روی 334 نفر از دانشجویان پردیس فارابی دانشگاه تهران در قم انجام شد. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه‌ای محقق‌ساخته روا و پایا، در زمینه‌ی عوامل مؤثر در التزام دانشجویان به نماز بود. داده‌ها در نرم‌افزار آماری SPSS ویرایش 16 با استفاده از شاخص‌های توصیفی، آزمون آنالیز واریانس و آزمون آماری تی، تجزیه و تحلیل شدند.

نتایج: براساس نتایج این تحقیق، 194 نفر (58/1 درصد) از دانشجویان همیشه و اغلب اوقات، نمازهای واجب یومیه را به‌جا می‌آوردند. عوامل مؤثر بر پای‌بندی دانشجویان به نماز براساس میانگین و انحراف معیار به‌ترتیب شامل: آگاهی از احکام و فلسفه‌ی نماز 0/92±3/87، اثربخشی نماز در زندگی فردی و اجتماعی 0/82±3/66، التزام و اهتمام جدی برای انجام نماز 0/9±3/42، و توجه به مستحبات و آمادگی‌های قبل از نماز 0/82±2/92 بود.

نتیجه‌گیری: پای‌بندی جوانان و دانشجویان به نماز در کشور اسلامی مسأله جدی و از دغدغه‌های متولیان امر می‌باشد؛ امید است یافته‌های حاصل از این مطالعه و مطالعات بیشتر، راهگشای برنامه‌ریزان فرهنگی دانشگاه‌های کشور شود، تا با درک عمیق‌تری سیاست‌گذاری کنند.

واژگان کلیدی: نماز، التزام، دانشجو، عوامل مؤثر

دو ماه‌نامه علمی – پژوهشی فیض، دوره بیست و سوم، شماره 7، ضمیمه 1398، صفحات 802-796

مقدمه

یکی از نیازهای فطری انسان، نیاز به عبادت و پرستش است. وجود ادیان الهی در طول تاریخ، شاهدی بر نیاز به پرستش معبود است. نماز یکی از عبادات مهم نه‌تنها در اسلام، بلکه در تمام ادیان بزرگ است [1]. نماز رمز پیوند انسان با خالق هستی است و ارتباط مستمر انسان با خدا را تضمین می‌کند [2]. نماز و اقامه‌ی آن به‌عنوان یکی از شاخص‌های عمده‌ی دینی در دین مبین اسلام بوده، دارای کارکردهای مهمّی از قبیل بازدارنده بودن فرد از فحشا و منکر، عامل تزکیه و سلامت روح و کاهش نابهنجاری اجتماعی است [3].

1. مربی، گروه پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی اراک، اراک، ایران

2. استادیار، مرکز تحقیقات پرستاری تروما، دانشگاه علوم پزشکی کاشان، کاشان، ایران

3. دانشیار، مرکز تحقیقات پرستاری تروما، دانشگاه علوم پزشکی کاشان، کاشان، ایران

* **نشانی نویسنده مسؤول:**

دانشگاه علوم پزشکی کاشان، مرکز تحقیقات پرستاری تروما

تلفن: 03155540021 **دورنویس:** 03155546633

پست الکترونیک: afshar_m_1343@yahoo.com

تاریخ دریافت: 23/4/1398 **تاریخ پذیرش نهایی:** 11/9/1398

یافته‌های منتج از مطالعات و پژوهش‌های بالینی نیز نشان داده است افرادی که نماز می‌خوانند از سطح بهداشت روانی بالاتری برخوردارند و کمتر از بیماری رنج می‌برند [4،2]. بدیهی است، تقید و اهتمام به آموزه‌ها و دستورات دینی از طریق پای‌بندی و التزام دینی، مانند ادای نماز و روزه تجلی می‌یابد و پیامد دین‌داری و آثار آن در فکر و عمل فردی و اجتماعی انسان جلوه‌گر می‌شود. به‌عبارت دیگر دین‌داری یعنی داشتن التزام و پای‌بندی دینی، به نحوی که نگرش، گرایش و کنش‌های فرد را متأثر سازد [5]. علی‌رغم اهمیت نماز در رفتار فردی و اجتماعی، نتایج برخی تحقیقات نشان می‌دهد که جامعه‌ی دانشگاهی به‌خصوص دانشجویان به‌علت ارتباط بیشتر با دنیای مدرن نسبت به سایر نهادهای اجتماعی، در معرض آگاهی‌های مدرن و تأثیرات آن قرار دارند و این موضوع باعث تغییرات نگرشی و رفتارهای ویژه‌ای در هر زمینه‌ای از جمله مقوله‌ی تدیّن و دین‌داری آن‌ها شده است [2]. یافته‌های مطالعه‌ی محسنی تبریزی و همکاران نیز بیانگر پراکندگی قابل‌توجه در پای‌بندی به ابعاد مختلف دین‌داری دانشجویان دانشگاه آزاد قم است [6]. همچنین نتایج مطالعه‌ای در سمنان نشان داد، حدود40 درصد از دانشجویان خود را در حدّ متوسط ملتزم و پای‌بند به نماز می‌دانند [2]. مقرّب به نقل از بحرینیان می‌گوید: «سهل‌انگاری در اقامه‌ی نماز می‌تواند از راه‌های مختلفی زمینه‌ساز

[Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-11-12]

PDF created with pdfFactory Pro trial version pdffactory.com

ایجاد عوامل وابسته به خودکشی شود». به‌طوری‌که نتایج این مطالعه نشان داده است، 94 درصد از افراد اقدام‌کننده به خودکشی اصلاً نماز نمی‌خواندند یا به‌ندرت و گهگاه نماز می‌خواندند [4]. رشد سریع مفهوم معنویت در دانشگاه از اهمیت بالایی برخوردار است؛ چرا که اگر معنویت در محیط دانشگاهی به کار گرفته شود، سعادت و خلاقیت فردی را ایجاد می‌کند و هماهنگی سازمانی را افزایش می‌دهد. با این‌حال با وجود تلاش‌های فراوانی که در این زمینه صورت گرفته است، میزان پای‌بندی به این فریضه‌ی الهی در حدّ مورد انتظار نیست و متأسفانه احساس می‌شود پای‌بندی به نماز در بین دانشجویان کاهش یافته است [7]. از این‌رو به‌نظر می‌رسد شناخت عوامل مؤثر بر پای‌بندی جوانان به نماز می‌تواند راهگشای برنامه‌ریزان فرهنگی دانشگاه‌های کشور شود تا با درک عمیق‌تری سیاست‌گذاری کنند [8]. زیرا چنان‌چه میزان معرفت و پای‌بندی جوانان به آموزه‌های دینی از رشد مطلوبی بهره‌مند شود، شخصیت دینی آنان نیز به‌گونه‌ای شایسته شکل خواهد گرفت و هنگام ورود به جامعه‌ی اسلامی تأثیر بسزایی در عملکرد آن‌ها خواهد داشت [9]. بنابراین با توجه به تأثیرات نماز بر هر شخص به‌خصوص در سنین جوانی و دانشجویی، این پژوهش با هدف بررسی التزام دانشجویان پردیس فارابی دانشگاه تهران در قم به نماز با رویکرد بررسی دیدگاه دانشجویان در این زمینه، انجام شد.

مواد و روش‌ها

این پژوهش از نوع توصیفی - مقطعی می‌باشد. جامعه‌ی مورد مطالعه، دانشجویان پردیس فارابی دانشگاه تهران در قم بودند. نحوه‌ی محاسبه‌ی حجم نمونه بدین طریق بود که تعداد کلّ دانشجویان حدوداً 3000 نفر با در نظر گرفتن معیارهای ورود نظیر: تحصیل در پردیس فارابی دانشگاه تهران در قم و مشروط بر این‌که حداقل دو ترم و یا بیشتر از تحصیلشان گذشته باشد، در نظر گرفته شد؛ سپس ضمن استفاده از فرمول کوکران در جامعه‌ی محدود و براساس مطالعه مشابه [5] با در نظر گرفتن انحراف معیار 9 و d برابر 1 که در آن مقدار Z با سطح اطمینان 95 درصد برابر 1/96 می‌باشد و مقدار خطا 0/05، حجم نمونه به تعداد 322 نفر محاسبه شد؛ برای اطمینان بیشتر در نتایج و در نظر گرفتن ریزش احتمالی ناشی از عدم بازگرداندن پرسشنامه‌ها، 350 نفر مورد مطالعه قرار گرفتند. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه‌ای محقق‌ساخته بود که براساس مرور متون و به‌صورت گمنام طراحی شده بود. روایی محتوایی ابزار با استفاده از نظر چندین متخصص در زمینه‌ی امور پژوهشی و دینی مورد تأیید قرار گرفت و پایایی آن نیز با استفاده از شاخص ضریب همبستگی از طریق روش بازآزمایی در یک مطالعه‌ی مقدماتی بر روی10 نفر از دانشجویان طی دو نوبت و به فاصله‌ی زمانی ده روز برابر با 0/81 محاسبه شد. پرسشنامه شامل 2 بخش بود. بخش اوّل شامل اطلاعات دموگرافیک (جنس، سن، محلّ تولد، محلّ زندگی، دانشکده‌ی محلّ تحصیل)؛ و بخش دوم، شامل 42 سؤال پنج گزینه‌ای بود. سؤالات پرسشنامه براساس مقیاس لیکرت (همیشه = 5، اغلب اوقات=4، گاهی = 3، خیلی کم = 2، هیچ‌وقت = 1) نمره‌گذاری شدند. بنابراین با توجه به این‌که مقیاس پرسشنامه پنج درجه‌ای بود، محقق در آنالیز داده‌ها میانگین فرضی جامعه را 3 (حدّ وسط گزینه‌ها (گزینه‌ی نظری ندارم) در نظر گرفت. سپس میانگین هر مؤلفه و حیطه از پرسشنامه به تفکیک مشخص و با میانگین فرضی 3 مقایسه شد. از این‌رو چنان‌چه میانگین‌های به‌دست‌آمده‌ی هر حیطه بالاتر از 3 باشد، معرف بالاتر از سطح متوسط و میانگین به‌دست‌آمده‌ی پایین‌تر از 3، معرف وضعیت پایین‌تر از سطح متوسط در آن سؤال و عامل در نظر گرفته شد. در این مطالعه عوامل مؤثر بر پای‌بندی به نماز از ابعاد: التزام و اهتمام جدی برای انجام نماز (16 سؤال)، اثربخشی نماز در زندگی فردی و اجتماعی (10 سؤال)، توجه و عمل به مستحبات و آمادگی‌های قبل از نماز (12 سؤال) و آگاهی از احکام و فلسفه‌ی نماز (4 سؤال) مورد بررسی قرار گرفت. برای محاسبه‌ی نمره‌ی کلّ هر حیطه، نمره‌ی کلّ سؤالات با یکدیگر جمع و سپس بر تعداد کلّ سؤالات آن حیطه تقسیم شد؛ بدین ترتیب حداقل و حداکثر نمرات حاصله بین 1 تا 5 بود. برای محاسبه‌ی فراوانی گویه‌های هر حیطه، جمع نمره‌ی همیشه و اغلب اوقات حاصل از هر عبارت را به‌عنوان موافقت و جمع نمره‌ی خیلی کم و هیچ‌وقت، به‌عنوان مخالفت با عبارت مذکور در نظر گرفته شد. پرسشنامه‌ها به همراه فرم رضایت آگاهانه، ضمن رعایت اصل رازداری و توجه به تمایل افراد جهت شرکت در مطالعه، توسط نویسنده پس از ارائه‌ی توضیحات لازم (به‌صورت فردی یا گروهی) درباره‌ی پرسشنامه و نحوه‌ی تکمیل آن در بین دانشجویان دانشکده‌های مختلف، ضمن اعمال نمونه‌گیری تصادفی ساده با در نظر گرفتن نسبت دانشجویان مشغول به تحصیل در آن دانشکده با توجه به حجم نمونه و اعمال معیارهای ورود، توزیع شدند. این مطالعه در کمیته‌ی تحقیقات دانشگاه علوم پزشکی کاشان با کد طرح 97193 و در کمیته‌ی اخلاق با کد IR.KAUMS.REC.1398.016 به تصویب رسید و بعد از کسب مجوز از معاونت پژوهش و دانشجویی پردیس فارابی دانشگاه تهران در قم اجرا شد. داده‌ها در نرم‌افزار آماری SPSS ویرایش 16 با استفاده از شاخص‌های توصیفی، آزمون ANOVA برای تعیین تفاوت میانگین نمرات مربوط به عوامل بیش از دو

[Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-11-12]

PDF created with pdfFactory Pro trial version pdffactory.com

حالته و آزمون تی برای بررسی تفاوت میانگین نمرات مربوط به عوامل در متغیرهای دو حالته استفاده شد.

نتایج

از 350 پرسشنامه‌ی توزیع‌شده، 334 (95 درصد) پرسشنامه عودت داده شد. چنان‌که در جدول شماره‌ی 1 ملاحظه می‌شود، از 334 نفر از دانشجویان مورد مطالعه، 224 نفر (معادل 67/1 درصد) از دانشجویان زن و 110 نفر (معادل 32/9 درصد) از دانشجویان مرد بودند. حداقل سنّ دانشجویان 17 و حداکثر 27 و میانگین سنی دانشجویان، 20 سال با انحراف معیار 1/57 بود. همچنین محلّ تولد 310 نفر (92/8 درصد) از دانشجویان، شهر بود و 24 نفر (7/2 درصد) از آن‌ها در روستا زندگی می‌کردند. 224 نفر (73/1 درصد) از دانشجویان در خوابگاه و 90 نفر (26/9 درصد) در خانه‌ی شخصی خود زندگی می‌کردند. براساس اطلاعات جدول شماره‌ی 1، 278 نفر (83/2 درصد) دانشجوی مقطع کارشناسی، 19 نفر (5/7 درصد) مقطع کارشناسی ارشد و 37 نفر (11/1 درصد) مقطع دکتری بودند. بیشترین فراوانی دانشجویان مربوط به دانشکده حقوق با فراوانی 154 نفر (46/1 درصد) و کمترین فراوانی دانشجویان مربوط به دانشکده‌ی مهندسی با فراوانی 45 (13/5 درصد) بود. اطلاعات جدول شماره‌ی 2 نشان می‌دهد، عوامل مؤثر بر پای‌بندی دانشجویان به نماز از دیدگاه آن‌ها براساس میانگین و انحراف معیار به ترتیب شامل: آگاهی از احکام و فلسفه‌ی نماز 0/92±3/87، اثربخشی نماز در زندگی فردی و اجتماعی 0/82±3/66، التزام و اهتمام جدی برای انجام نماز 0/9±3/42 و توجه به مستحبات و آمادگی‌های قبل از نماز 0/82±2/92 بود. نتیجه‌ی آزمون تی تک‌متغیره پس از بررسی همگنی واریانس‌ها ضمن انجام آزمون کولموگروف - اسمیرنوف (P>0/05)، بیانگر این است که میانگین مؤلفه‌های التزام و اهتمام جدی برای انجام نماز، اثربخشی نماز در زندگی فردی و اجتماعی، آگاهی از احکام و فلسفه‌ی نماز و نمره‌ی کلّ پرسشنامه‌ی پای‌بندی دانشجویان به نماز بیشتر از میانگین فرضی (نمره‌ی ملاک) 3 می‌باشد و این تفاوت معنادار است (P<0/05)؛ بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت، از نظر دانشجویان مؤلفه‌های التزام و اهتمام جدی برای انجام نماز، اثربخشی نماز در زندگی فردی و اجتماعی، آگاهی از احکام و فلسفه‌ی نماز و نمره‌ی کلّ پاسخ به پرسشنامه بیشتر از سطح متوسط در پای‌بندی آن‌ها به نماز نقش دارد. نتیجه‌ی آزمون تی تک‌متغیره برای مؤلفه‌ی توجه و عمل به مستحبات و آمادگی‌های قبل از نماز کمتر از میانگین فرضی (نمره‌ی ملاک) 3 می‌باشد و این تفاوت معنادار نیست (P>0/05)؛ در نتیجه از نظر دانشجویان، توجه و عمل به مستحبات و آمادگی‌های قبل از نماز در پای‌بندی آن‌ها به نماز نقش ندارد (جدول شماره‌ی 2). اطلاعات جدول شماره‌ی 3 نشان می‌دهد، میانگین نمرات پای‌بندی به نماز به تفکیک جنسیت دانشجویان با یکدیگر تفاوت معناداری دارد (P<0/05)؛ که براساس یافته‌های توصیفی، دانشجویان زن بیشتر از دانشجویان مرد پای‌بند به نماز هستند. همچنین نتایج آزمون تی نشان می‌دهد، مقدار تی میزان پای‌بندی به نماز براساس محلّ زندگی و محلّ تولد دانشجویان با درجه‌ی آزادی 332 بزرگ‌تر از 0/05 است، بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت که میزان پای‌بندی دانشجویان به نماز به تفکیک محلّ تولد و محلّ زندگی با هم تفاوت معناداری ندارد. اطلاعات جدول شماره‌ی 4 نشان می‌دهد، میانگین نمرات پای‌بندی دانشجویان به نماز به تفکیک محدوده‌های سنّی در سطح توصیفی با یکدیگر متفاوت است. به منظور بررسی معناداری تفاوت میانگین‌های پاسخ به پرسشنامه‌ی پای‌بندی به نماز به تفکیک سن، پس از انجام آزمون لوین (P>0/05 و F=2/88) با هدف بررسی پیش‌فرض همگنی واریانس‌ها، از آزمون تحلیل واریانس استفاده شد. خلاصه نتایج تحلیل واریانس یک‌راهه (F=4/749) نشان داد، میانگین پای‌بندی دانشجویان به نماز در سطح 0/05 معنادار است (P<0/05) و بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت، میزان پای‌بندی دانشجویان به نماز در محدوده‌های سنّی مختلف، متفاوت است. همچنین اطلاعات جدول شماره‌ی 4 نشان می‌دهد، بالاترین میانگین میزان پای‌بندی به نماز مربوط به دانشکده‌ی مهندسی (3/41) و کمترین میانگین مربوط به رشته‌ی الهیات (3/28) است.

جدول شماره‌ی 1- توزیع فراوانی، میانگین و انحراف معیار واحدهای مورد پژوهش

مشخصات فردی دانشجویان		(درصد)تعداد
جنسیت	زن	224(67/1)
	مرد	110(32/9)
میزان تحصیلات	لیسانس	278(83/2)
	فوق لیسانس	19(5/7)
	دکتری	37(11/1)
محلّ تولد	شهر	310(92/8)
	روستا	24(7/2)
محلّ زندگی	خوابگاه	244(73/1)
	شخصی	90(26/9)
دانشکده‌ی محلّ تحصیل	الهیات	61(18/3)
	مهندسی	45(13/5)
	حقوق	154(46/1)
	مدیریت	74(22/1)
$\bar{X}$ ± SD		
معدل		15/83±1/61
سن		20±1/57

[Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-11-12]

PDF created with pdfFactory Pro trial version pdffactory.com

به‌منظور بررسی معناداری تفاوت میانگین‌های پاسخ به پرسشنامه‌ی میزان پای‌بندی به نماز براساس دانشکده‌ی محلّ تحصیل، از آزمون تحلیل واریانس (F=0/216 و P>0/05) استفاده شد و پیش‌فرض لازم برای انجام آن یعنی همگنی واریانس‌ها، با استفاده از آزمون لوین (F=1/91 و P>0/05) انجام شد. بر این اساس نتایج آزمون‌های آماری نشان داد، میزان پای‌بندی دانشجویان به نماز در دانشجویان دانشکده‌های مختلف تفاوتی ندارد.

جدول شماره‌ی 2- آزمون تی تک‌متغیره‌ی نقش عوامل مؤثر در پای‌بندی دانشجویان به نماز با نمره‌ی ملاک 3

عوامل مؤثر در جذب به نماز	$\bar{X} \pm SD$	T	سطح معناداری	تفاوت میانگین‌ها
التزام و اهتمام جدی برای انجام نماز	3/42±0/92	8/48	0/001	0/42
اثربخشی نماز در زندگی فردی و اجتماعی	3/66±0/82	14/18	0/001	0/66
توجه و عمل به مستحبات و آمادگی‌های قبل از نماز	2/92±0/82	-1/64	0/1	0/07
آگاهی از احکام و فلسفه‌ی نماز	3/87±0/92	17/3	0/001	0/87
کل	3/48±0/73	11/64	0/001	0/48

جدول شماره‌ی 3- نتایج آزمون t نمونه‌های مستقل مقایسه‌ی میانگین نظرات دانشجویان در مورد میزان پای‌بندی به نماز به تفکیک جنسیت، محلّ تولد و محلّ زندگی

متغیرها		تعداد	$\bar{X} \pm SD$	T	معناداری	تفاوت میانگین‌ها
جنسیت	مرد	110	3/22±0/79	-2/29	**0/020	0/20
	زن	224	3/42±0/71			
محلّ تولد	شهر	310	3/35±0/76	-0/54	0/58	-0/08
	روستا	24	3/44±0/58			
محلّ زندگی	خوابگاه	224	3/32±0/76	-1/38	0/16	-0/12
	منزل شخصی	90	3/45±0/71			

**معناداری در سطح 0/01

جدول شماره‌ی 4- شاخص‌های توصیفی پای‌بندی دانشجویان به نماز به تفکیک محدوده‌ی سنّی و دانشکده‌ی محلّ تحصیل

متغیرها		$\bar{X} \pm SD$	آزمون لوین		تحلیل واریانس	
			P	F	P	F
دامنه‌ی سنّی	20-17	3/51±0/74	0/06	2/88	0/001	4/749
	21-23	3/25±0/75				
	24-27	2/92±0/47				
دانشکده‌ی محلّ تحصیل	الهیات	3/28±0/63	0/07	1/91	0/21	0/216
	مهندسی	3/41±0/76				
	حقوق	3/34±0/6				
	مدیریت	3/39±0/76				

بحث

یافته‌های این پژوهش نشان داد، اکثر دانشجویان پردیس فارابی دانشگاه تهران در قم برای انجام فریضه‌ی نماز اهتمام جدی دارند. براساس نتایج این تحقیق، 194 نفر (58/1 درصد) از دانشجویان به‌صورت همیشه و اغلب اوقات، 89 نفر (26/6 درصد) به‌صورت گاه‌گاه و 51 نفر (15/3 درصد) خیلی کم و هیچ‌وقت، نمازهای واجب یومیه را به‌جا می‌آوردند. این یافته همسو با نتایج مطالعات سایر محققان [6،2] می‌باشد. براساس نتایج مهدوی‌نژاد و همکاران، 56/5 درصد از دانشجویان به‌صورت زیاد و خیلی زیاد، و 39/5 درصد از دانشجویان در حدّ متوسط، پای‌بند به نماز بودند [2]. 80 درصد از واحدهای مورد پژوهش در مطالعه‌ی عبدالجباری و همکاران نیز، نمازهای واجب یومیه را به‌جا می‌آوردند [10]. با بررسی و تحلیل یافته‌ها، فراوانی پاسخ همیشه و اغلب اوقات دانشجویان به گویه‌هایی نظیر: پای‌بندی به خواندن نماز قضاشده

[Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-11-12]

PDF created with pdfFactory Pro trial version pdffactory.com

(43/8 درصد)، نماز خواندن در اوّل وقت (45/3 درصد)، به‌جا آوردن نماز در مسافرت (57/4 درصد) و نماز خواندن در بیماری و کسالت (65/3 درصد)، نیز می‌تواند تأییدی بر پای‌بندی و اهتمام دانشجویان این مطالعه به نماز باشد. نتایج فوق همسو با مرور یافته‌های سایر مطالعات نشان داد، بیشتر دانشجویان التزام و اهتمام جدی برای انجام نماز دارند. از این‌رو دیدگاه منفی که نسبت به نماز در بین دانشجویان وجود دارد، با واقعیت منطبق نبوده، از سوءتفاهم و بدبینی نسبت به جامعه نشأت می‌گیرد. بنابراین مشکلات را باید در جای دیگری جستجو کرد [2]. در مطالعه‌ی حاضر، عوامل مؤثر بر پای‌بندی دانشجویان به نماز از دیدگاه دانشجویان به ترتیب شامل: آگاهی از احکام و فلسفه‌ی نماز، اثربخشی نماز در زندگی فردی و اجتماعی، التزام و اهتمام جدی برای انجام نماز و توجه به مستحبات و آمادگی‌های قبل از نماز بود. علت همسو نبودن اولویت عوامل مؤثر در پای‌بندی و التزام دانشجویان به نماز در پژوهش فعلی با نتایج مطالعه‌ی مهدوی‌نژاد و همکارانش [2] را می‌توان به تفاوت در شرایط و جوّ جوامع مورد بررسی نسبت داد. همچنین از تأثیر بافت فرهنگی - مذهبی حاکم بر شهر نیز نباید غافل شد. براساس یافته‌های این مطالعه از دیدگاه دانشجویان بیشترین عامل مؤثر بر پای‌بندی و التزام به نماز، آگاهی از احکام و فلسفه‌ی نماز بود. در مطالعات مجاهد [8] و ذوالفقاری [1] نیز عدم آشنایی با احکام و آداب نماز جماعت، بیشترین عامل عدم شرکت دانشجویان مورد پژوهش در نماز جماعت گزارش شد. مجاهد نیز معتقد است آشنایی جوانان با مفهوم نماز و درک فیض معنوی آن، موجب علاقه‌مندی مضاعف جوانان در این زمینه می‌شود [8]. بنابراین براساس یافته‌ها می‌توان نتیجه گرفت، آگاهی از آثار، برکات و فلسفه‌ی نماز در پای‌بندی دانشجویان به نماز مؤثر است. این یافته ضرورت برنامه‌ریزی مسؤولان را در جهت آشنا نمودن دانشجویان، با احکام و آداب نماز می‌رساند. در آموزه‌های اسلامی، به کرّات به اثربخشی التزام به نماز در زندگی فردی و اجتماعی اشاره شده است. در این مطالعه نیز از دیدگاه دانشجویان، دومین عامل مؤثر بر پای‌بندی و التزام به نماز، اثربخشی نماز در زندگی فردی و اجتماعی بود. در این حیطه بیشترین فراوانی پاسخ همیشه و اغلب اوقات مربوط به گویه‌های: تأثیر نماز بر کاهش نگرانی (59/8 درصد) و حسّ آرامش بعد از نماز (64 درصد) بود. این یافته مؤید یافته‌های سایر محققان می‌باشد [8،11،12]. در مطالعه‌ی مقرب و همکاران 83 درصد از دانشجویان معتقد به آرامش روحی بعد از خواندن نماز بودند [4]. در مطالعه‌ی دیگری، میانگین نمره‌ی افسردگی دانشجویانی که نگرش مثبت به نماز داشتند و پای‌بند به نمازهای یومیه بودند، به‌طور معناداری پایین بود [11]. همچنین شجاعی در مطالعه‌ای گزارش کرد، بین نگرش و التزام عملی به نماز و شادکامی واحدهای مورد پژوهش رابطه‌ی معنادار وجود دارد [12]. با توجه به این‌که امروزه افسردگی یکی از اختلالات شایع خلقی در بین جوامع بشر است؛ به‌طوری‌که شیوع آن در بین جوانان تا 61 درصد گزارش شده است [4]؛ از این‌رو بنابر یافته‌های این مطالعه و مرور یافته‌های سایر مطالعات، می‌توان نتیجه گرفت از طریق برنامه‌ریزی مناسب و آموزش، علاوه‌بر توسعه‌ی فرهنگ پای‌بندی به نماز، می‌توان به تسکین مشکلات روحی و خلقی دانشجویان نیز کمک نمود. نتایج آنالیز داده‌ها حاکی از آن است که میانگین مؤلفه‌ی عمل به مستحبات و آمادگی‌های قبل از نماز پایین‌تر از میانگین فرضی می‌باشد و این تفاوت معنادار نمی‌باشد؛ در این حیطه، فراوانی پاسخ همیشه و اغلب اوقات مربوط به گویه‌هایی نظیر مسواک زدن قبل از خواندن نماز (21/6 درصد)، معطر کردن خود قبل از نماز خواندن (27/3 درصد) و شانه زدن موها قبل از نماز خواندن (24/8 درصد) بود. براساس یافته‌ها می‌توان نتیجه گرفت، در این مطالعه مؤلفه‌ی عمل به مستحبات و آمادگی‌های قبل از نماز در پای‌بندی و التزام دانشجویان نقش ندارد. این در حالی است که در مطالعه‌ی مقرب و همکاران 47 درصد از دانشجویان، مستحبات و آمادگی‌های قبل و بعد از نماز را انجام می‌دادند [4]. علت همسو نبودن این یافته با مطالعه‌ی مقرب و همکاران را می‌توان به تفاوت در ابزار پژوهش، عدم وجود ابزار استاندارد در این زمینه و یا فقدان پیشینه‌ی تحقیق قابل مقایسه و کافی در این زمینه بیان کرد. در این مطالعه تفاوت معناداری در میانگین عوامل مؤثر بر پای‌بندی به نماز به تفکیک جنسیت مشاهده شد؛ به‌طوری‌که براساس یافته‌های توصیفی دانشجویان زن بیشتر از دانشجویان مرد پای‌بند نماز می‌باشند. این یافته‌ها با نتایج مطالعات مجاهد [3] و فضل‌اللّهی [4] همسو می‌باشد. همچنین تفاوت معناداری در میانگین عوامل مؤثر در پای‌بندی دانشجویان به نماز به تفکیک سن، مشاهده شد؛ به‌طوری‌که پای‌بندی دانشجویان به نماز در سنین کم بیشتر بود. این یافته با نتایج مطالعه‌ی مهدوی‌نژاد و همکارانش همخوانی دارد [11]. علت این تفاوت‌ها به روشنی مشخص نیست. ممکن است انجام مطالعات بیشتر در جهت شناسایی دقیق علل مؤثر باشد. در مطالعه‌ی حاضر تفاوت معناداری در میانگین نمرات پای‌بندی دانشجویان جهت شرکت در نماز جماعت به تفکیک مؤلفه‌های محلّ تولد (روستا یا شهر بودن)، محلّ زندگی و دانشکده‌ی محلّ تحصیل مشاهده نشد ($P>0/05$).

[Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-11-12]

PDF created with pdfFactory Pro trial version pdffactory.com

نتیجه‌گیری

با توجه به این‌که جوانان قشر پویای هر جامعه‌ای را تشکیل می‌دهند و دوران جوانی و دانشجویی دورانی است که بسیاری از مسیرهای رفتاری در حال تکوین و تثبیت است؛ این دست تحقیقات و موضوعات مشابه کمک بسیار خوبی است تا براساس نتایج و یافته‌هایشان اقدام به برنامه‌ریزی در جهت نهادینه‌سازی نماز در میان قشر دانشگاهی نمود. یافته‌های این پژوهش نشان داد، اکثر دانشجویان پردیس فارابی دانشگاه تهران در قم اهتمام جدی برای انجام فریضه‌ی نماز دارند و عوامل مؤثر بر پای‌بندی دانشجویان به نماز از دیدگاه دانشجویان به‌ترتیب شامل: آگاهی از احکام و فلسفه‌ی نماز، اثربخشی نماز در زندگی فردی و اجتماعی، التزام و اهتمام جدی برای انجام نماز و توجه به مستحبات و آمادگی‌های قبل از نماز بود. با توجه به نوع مطالعه‌ی حاضر که توصیفی می‌باشد، سعی شد مؤلفه‌های مؤثر در پای‌بندی دانشجویان به نماز شناسایی شود. پیشنهاد می‌شود به منظور بررسی دقیق‌تر مطالعات کیفی در این زمینه انجام گیرد.

تشکر و قدردانی

این مقاله حاصل طرح تحقیقاتی است. بدین‌وسیله از مساعدت و همکاری مسؤولان دانشگاه علوم پزشکی کاشان و پردیس فارابی دانشگاه تهران در قم که تیم تحقیق را یاری نمودند، تشکر و قدردانی به عمل می‌آید. همچنین از تمامی دانشجویان شرکت‌کننده در پژوهش تشکر و قدردانی می‌شود.

References:

[1] Zolfaghari A, Khalaji H. Investigating the Factors Affecting the Presence of Students in the congregational Prayer of the Islamic Azad University of Tuyserkan. ***J Relig Comm*** 2010; 18(39): 63-77. [in Persian]

[2] Mahdavinejad G, Sotodeh Asl N, Ghorbani R, Haji Aghajani S. Adherence rate toward to prayer in the students of Semnan University of Medical Sciences. ***Koomesh J*** 2014; 16(1): 111-8. [in Persian]

[3] Hoseini M, Hoseini M. Investigating the Factors Affecting the Attitude of Students of Islamic Azad University to Prayer. ***J Behav Sci*** 2012; 13(8): 61-83. [in Persian]

[4] Mogharab M, Ghanad-e-Kafee M, Rezaee N. Relationship of depression and praying in Birjand University of Medical Sciences. ***Sci Q Birjand Nrs Midwifery Fac*** 2009; 1(6): 1-4. [in Persian]

[5] Tabrizi Mohseni A, Cram Allahi N. A study of student engagement and signs of religiosity. ***J Social Sci*** 2009; 3(2): 29-70. [in Persian]

[6] Ronaghi M, Mohammadi A. Studying Factors Affecting Students' Participation in Farhangian University Campus Fatemeh Al Zahra Esfahan in Congregation Prayer. ***Hum Sci Res J*** 2016; 3(7): 1-18. [in Persian]

[7] Mujahed S, Hashemian Z, Lotfi M, Islami A. Investigating the presence and factors affecting students' participation in congregational prayers in Shahid Sadoughi University of Medical Sciences, Yazd. ***Cultr Islam Uni*** 2014; 12(4): 391-413. [in Persian]

[8] Safarnejad Boroujeni A, Dastpak S. Investigating the Factors Affecting Students 'Attendance to Contemporary Prayer from Students' Perspective Farhangian University of Chaharmahal and Bakhtiari Province. International Conference on Humanities, Social Sciences and Psychology, 2015 Oct 7 Tehran, Iran. [in Persian]

[9] Abdoljabari M, Karamkhani M, Olianasab Z, Pourhoseingholi MA, Ebadi M, Tabaghi R. Effect of Prayer on Drug, Smoking and Alcohol Consumption in Tabriz University of Medical Sciences. ***J Res on Relig Health*** 2016;1(2):36-45. [in Persian]

[10] Mohtashemi Pour A, Mohtashami Pour M, Shadloo Mashhadi F, Emadzadeh A, Hasan Abadi H. Study of the relationship between prayer and depression in college students of Paramedicine School Health Sciences of Mashhad University of Medical Science. ***J Gonabad Uni Med Sci*** 2001; 8(2): 76-81. [in Persian]

[11] Shojaee A. Relationship Between Attitude and Practical Commitment to Prayer with Acceptance of Responsibility Among Graduate Students of Semnan Universities. ***Cultr Islam Uni*** 2018; 8(1): 18-28. [in Persian]

[Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-11-12]

PDF created with pdfFactory Pro trial version pdffactory.com